

➤ Veterinair

Gids voor Goede Praktijken

Praktische handvatten voor paardenhouders

De Gids voor Goede Praktijken (GvGP) is in 2011 voor het eerst verschenen in opdracht van staatssecretaris Bleker van het ministerie van Economie, Landbouw en Innovatie (EL&I). De gids is 2019 herzien en recent is, vanuit de Sectorraad Paarden (SRP), de gids opnieuw geheel doorgesproken en aangepast (uitgave mei 2025). Hieraan hebben vele organisaties, experts en stakeholders bijgedragen en samen op vele punten consensus bereikt. In dit artikel worden uit ieder hoofdstuk enkele belangrijke praktische handvatten voor het voetlicht gebracht met extra aandacht voor het spenen.

Tekst & beeld: PROF. MARIANNE SLOET – EIKENLUST EQUINE CONSULTANCY E.A.

Er zijn in de afgelopen jaren grote stappen voorwaarts gemaakt in het kijken naar paardenwelzijn en paardengezondheid en herziening van de GvGP was daarom echt nodig. Eigenaren, houders en professionals krijgen nu praktische handvatten met toelichting om welzijn en gezondheid van hun paarden verder te verbeteren. De rode draad in de gids is de erkenning van de intrinsieke waarde van een paard (zie later) en dus respect voor de eigen waarde van dieren als wezens met gevoel die

plezier en pijn kunnen ervaren. Intrinsieke waarde is voor veel paardenhouders een wat abstract begrip waar vaak wel, maar soms ook niet, voldoende over wordt nagedacht. Helaas worden heden ten dage missers op dit gebied direct groot in de pers uitgemeten en dan komt de hele paardenhouderij in een slecht daglicht. Dat moet niet gebeuren, we moeten er juist samen voor zorgen dat we in de Nederlandse gemeenschap voldoende draagvlak houden (*'license to operate'*).

Peter van Mitterburg

Als een permanent afdak niet mag is een tijdelijk afdak van schaduwdoek vaak een goed alternatief; er moet wel voldoende ruimte zijn voor de aanwezige paarden.

Adviezen voor paardenhouders

Veel van de in de GvGP genoemde adviezen lijken 'open deuren', maar als je in de praktijk om je heen kijkt worden deze essentiële zaken voor het paardenwelzijn en de paardengezondheid nog lang niet altijd goed uitgevoerd. Natuurlijk zijn er knelpunten, maar er zijn ook oplossingen:

- › Ruimte voor paddocks en weilanden is in Nederland beperkt en vaak kostbaar, maar met overleg is er soms meer mogelijk dan je denkt;
- › Boxen voldoen vaak nog niet aan de heden ten dagen noodzakelijk geachte maatvoering en verbouwen of nieuw bouwen is erg lastig, maar door een dichte wand weg te halen of door tralies te vervangen, of door een buitenluik te maken, kan al veel worden gewonnen;
- › Beschutting voor paarden die 24 uur buiten lopen is soms lastig te verwezenlijken door allerlei gemeentelijke verordeningen, maar er zijn wel oplossingen, zoals een afdak met zonnedoek;
- › Voldoende hygiëne, goed vaccineren en een optimaal wormbeleid kosten geld en daar moet echt niet op worden bezuinigd, maar dat ziet nog niet iedere paardenhouder in. Er zijn nog steeds eigenaren, ook van bedrijven met veel dieren, die helemaal nergens tegen vaccineren; alleen door goede voorlichting kan dit worden opgelost;
- › Sociaal contact is een primaire behoefte van paarden, maar direct contact brengt ook risico's met zich mee en daar zien veel paardenhouders erg tegen op; daar moet dus voor ieder individueel dier een goede middenweg worden gevonden; de dierenarts kan hier in adviseren.

Intrinsieke waarde

De intrinsieke waarde van een paard houdt in dat het dier een levend wezen is, dat gevoelens als pijn en plezier kan ervaren en dat wij respecteren. Het dier heeft waarde vanwege zijn bestaan en dat is onafhankelijk van wat het dier voor de mens kan doen. De (economische) waarde, uiterlijke kenmerken of het sportieve succes dat hij ons brengt, speelt hierbij geen rol. Intrinsieke waarde van een dier is een moreel uitgangspunt dat passend is in onze cultuur en onze levensstandaard. Echter, intrinsieke waarde is voor velen een lastig te begrijpen begrip; daarbij kan voor ieder individueel paard een andere aanpak de beste keuze zijn. Het is hier zeker niet *'one size fits all'*; het gezonde verstand speelt een belangrijke rol. Ook hier kan een dierenarts vaak helpen.

Goede voeding

Dat paarden altijd schoon drinkwater nodig hebben lijkt onnodig om te vermelden, maar hoeveel mensen controleren echt dagelijks de reinheid en het goed werken van alle waterbakken/drinkbakjes? Hoeveel mensen laten bron- of slootwater jaarlijks of tweejaarlijks testen? Dat paarden ook in Nederland als gevolg van te ijzerrijk slootwater leverproblemen kunnen krijgen, is pas een paar jaar bekend. Onderzoek van het sloot- of bronwater kan dus sluipende chronische problemen voorkomen.

Natuurlijke schaduw en koelte door grote bomen worden door paarden vaak het meeste gewaardeerd.

Hoeveel paardenverzorgers weten echt hoeveel ruwvoer in kilogrammen droge stof (ds) zij voeren? Wie weegt wel eens de portie die tenminste driemaal daags moet worden verstrekt? Het advies voor een gemiddeld paard van 600 kilogram is 9 kg droge stof (dat is 1,5% van het lichaamsgewicht in ds) en 9 kg droge stof ruwvoer is dus ongeveer 53 kilo gras, bijna 11 kg hooi of 12 kg voordroogkuil.

Dat passende kwaliteit ruwvoer het belangrijkste is voor een plantenerter als het paard, en dus belangrijker dan krachtvoer, is iets wat veel paardenhouders misschien wel weten, maar zich onvoldoende realiseren. Als voorbeeldje: maagzweren genezen vaak beter door het aanpassen van de voeding en het management dan door dure medicijnen.

Tot slot: bij overbegrazing nemen niet alleen worminfecties toe, maar is er ook meer kans op het eten van zand of van giftige planten. Als er voldoende te eten is laten paarden giftige planten echt wel staan, maar als er te weinig te eten is worden deze planten soms wel gegeten met hele nare gevolgen. Als voorbeeld: leverproblemen ten gevolge van het eten van Jacobskruiskruid zijn niet meer terug te draaien.

Goede omgeving

› Boxmaten

De boxmaten zijn al eerder genoemd bij de adviezen, maar papier is geduldig en de werkelijkheid is vaak anders dan men denkt. Ook hier geldt 'meten is weten'. Meet de boxen eens echt op en vergelijk dat dan met de stokmaat van het paard dat er in staat.

Als voorbeeld: een paardenpatiënt met narcolepsie (dat is een aandoening waarbij het paard in rust bijna of helemaal

Een veulen dat snel na de geboorte opstaat en direct vlot drinkt heeft een goede start.

in elkaar zakt - iets dat veroorzaakt kan worden door te kort aan slaap) had deze problemen wel in de winter, maar niet in de zomer. Toen het paard door omstandigheden in de winter een paar weken lang overdag toch in de wei mocht, verdween de narcolepsie ook in de winter. Daarbij was het de eigenares opgevallen dat het paard 's middags in de wei altijd een uurtje lag te slapen en binnen eigenlijk nooit lag. Toen het paard binnen een duidelijk grotere box kreeg, waar hij 's nachts wél regelmatig lag, verdwenen de symptomen van narcolepsie volledig.

› **Beweging**

Beweging en met name vrije beweging is vaak een heikel punt. Hoewel dit in de GvGP niet uitgebreid wordt toegelicht is de minimale hoeveelheid (vrije) beweging op vier uur per dag gesteld, waarvan tenminste 30 minuten vrije beweging. Dit laatste is zo gesteld om (over)bezorgde eigenaren over de streep te trekken. Een half uur per dag is nog wel te doen als je er zelf de hele tijd bij wilt blijven. Als iemand dan ontdekt dat zijn/haar paard het allemaal prima vindt, wordt het al snel langer dan 30 minuten.

› **Wel of niet achter beslagen**

Waar in de GvGP weinig aandacht aan wordt besteed is het samen weiden of samen in een paddock zetten van paarden met ijzers achter. Dit is een heel lastig punt, want relatief onschuldige schermutselingen tussen paarden onderling, kunnen al snel desastreuze gevolgen hebben als een van de paarden achter ijzers heeft. Het maken van stabiele groepen met voldoende ruimte om elkaar te ontwijken, maakt de kans op ernstige verwondingen wel kleiner, maar zeker niet 'nul'.

› **Isolatie**

De wens om op een bedrijf paarden te kunnen isoleren is er op veel bedrijven wel, maar heel vaak zijn er toch geen 'isolatieboxen' aanwezig. Dit is een 'gemiste kans', want ja zeker lege boxen kosten geld, maar een uitbraak van een ziekte (influenza, droes, rhinopneumonie) kost doorgaans veel meer dan enkele isolatieboxen. Zo nodig kan er ook tevoren over een noodplan worden nagedacht. Zo kunnen isolatieboxen ook worden gemaakt van grote stobalen onder een overkapping waar normaliter een tractor of zoiets staat of eventueel gewoon in een weiland als het weer dat enigszins toelaat.

› **Schuilen**

Schuilen tegen de zon is voor paarden die meerdere uren buiten blijven essentieel en dus meer dan 'ten zeerste aanbevolen'. Regen is voor volwassen paarden doorgaans geen probleem en je ziet volwassen paarden maar zelden voor de regen schuilen.

Een stukje bos met grote bomen biedt heerlijke schaduw, maar dat is maar zelden te verwezenlijken. Grote bomen groeien er niet in een paar jaar en vaak mag er geen schuil-afdak worden gebouwd, maar tijdelijke oplossingen met schaduwdoek op palen, waarbij het doek in de winter wordt verwijderd, mogen doorgaans wel. Paarden maken daar dankbaar gebruik van en er moet dus wel voldoende ruimte zijn.

Goede gezondheid

Goede gezondheid hangt onder meer samen met goede voeding en goede omgeving. Als er problemen optreden is in

een zo vroeg mogelijk stadium hulp inroepen van een (paarden)dierenarts van groot belang. Zo snel mogelijk overleggen met een dierenarts, liefst eentje die u en uw bedrijf kent, kan in een wat later stadium veel ellende voorkomen en veel kosten besparen.

Natuurlijk gedrag - spenen

Over natuurlijk gedrag kan heel veel worden gezegd, maar er wordt in dit artikel één onderdeel extra belicht, namelijk het spenen. Hier zijn heel veel verschillende meningen over en er is wel heel veel ervaring, maar niet veel wetenschappelijk onderzoek. Onderzoek is ook heel lastig want je wilt niet een groep veulens op een 'slechte manier' (= controlegroep) spenen. Over spenen is in augustus 2022 al een uitgebreid artikel verschenen (QR-code). We herhalen hier enkele belangrijke punten.

› **Veulen**

Er zijn veel zaken die een rol spelen bij het spenen van paarden en pony's. Zaken die het veulen betreffen zijn bijvoorbeeld leeftijd, karakter en start in het leven. Veulens

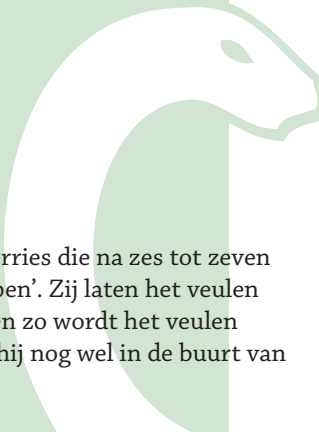
hebben vroeger of later vaak de behoefte om meer afstand tot de merrie te nemen. Brutale veulens vaak wat eerder dan timide dieren. Ook gezondheid speelt een belangrijke rol. Veulens die een vlotte start hebben gehad, dus na de geboorte snel opstaan en vlot goed biest drinken, ontwikkelen zich vaak sneller dan veulens die een moeilijker start hebben gehad. Veulens die echt (diergeneeskundige) behandeling nodig hebben gehad, zoals sondevoeding of plasma-infuus of zelfs verpleegd zijn op een intensive care afdeling, zijn op vier maanden oud echt nog niet gereed om gespeend te worden. Goede eters, die vlot gras en brok willen eten, en goed water drinken kunnen sneller worden gespeend dan veulens die daar meer moeite mee hebben.

› **Merrie**

Ook de merrie speelt een rol bij de wijze en het tijdstip van spenen. Zo zal men een veulen van een merrie die (ook) in de sport loopt liever wat vroeger spenen, terwijl dat bij een merrie die uitsluitend voor de fokkerij wordt gebruikt minder een rol speelt. Als de merrie ziek is of als de merrie erg slijt onder het zogen van het veulen kan dat een duidelijke rol spelen bij de keuze van het moment van spenen. Het is dus verstandig hier bij iedere merrie met veulen goed

Paarden genieten van elkaar 'groomen', helaas is dit niet altijd mogelijk omdat niet alle paarden elkaar verdragen; zo zullen volwassen hengsten doorgaans niet met meerdere dieren tegelijk in een paddock of weide kunnen en paarden die achter beslagen zijn kunnen elkaar bij een conflict behoorlijk schade toebrengen. Elke situatie moet met gezond verstand worden bekeken.

op te letten. Verder zijn er merries die na zes tot zeven maanden 'het wel gezien hebben'. Zij laten het veulen niet meer toe om te drinken en zo wordt het veulen geleidelijk gespeend, al loopt hij nog wel in de buurt van de merrie.

› **Nooit vóór vier maanden**

De meeste fokkers en wetenschappers zijn het er over eens dat het onverstandig is om te spenen vóór het veulen tenminste vier maanden oud is. Het veulen is dan vaak nog niet in staat om zonder merriemelk volledig in zijn energiebehoefte te voorzien. Ook heeft het veulen dan vaak de bescherming en de 'opvoeding' van de merrie nog nodig. Veulens langer dan tien tot twaalf maanden bij de merrie laten, is meestal ook niet zo verstandig, omdat er dan problemen kunnen ontstaan als het volgende veulen wordt geboren. De mooiste leeftijd om te spenen ligt vaak rond de leeftijd van vijf tot zes maanden. Er kunnen dan bij een opfokker op tijd passende groepen worden geformeerd en de veulens zijn, als ze niet al te laat geboren zijn, al een beetje over de 'dip' van het spenen heen als de winter zich aandient. Ook hier moet gezond verstand voorop staan. Als voorbeeld: als drie veulens van één bedrijf tegelijk naar een opfokbedrijf kunnen en er eentje nog net geen vijf maanden is, heeft dit voordelen ten opzichte van eerst twee veulens wegsturen en dan pas een maand later de laatste.

› **Vaccineren**

Het voordeel van spenen op vijf/zes maanden leeftijd is dat het veulen op vier maanden en op vijf maanden leeftijd door de dierenarts gevaccineerd kan worden tegen droes. Iets wat door veel fokkers en dierenartsen als uiterst zinvol wordt beschouwd, omdat juist pas gespeende veulens en jaarlingen vaak erg lijden onder een droesuitbraak en er relatief ook nog wel wat complicaties of zelfs sterfte kunnen optreden. Rond zes maanden leeftijd kan door de dierenarts de eerste influenzavaccinatie worden gegeven. Eerder vaccineren tegen influenza is niet verstandig (ervan uitgaande dat de merrie goed is gevaccineerd), omdat dan de antistoffen die de merrie met de biest aan het veulen heeft gegeven het goed 'aanslaan' van de influenzavaccinatie bemoeilijken. Over het belang van vaccineren tegen rhinopneumonie bij veulens wordt wisselend gedacht. In principe is de bescherming van de vaccinatie tegen de verkoudheidsvorm van rhinopneumonie erg goed, maar het blijft de keuze van de individuele eigenaar. Vaccineren tegen het West Nijl-virus is niet iets voor het veulen, dat is desgewenst iets voor de merrie voor de geboorte van het veulen en gaat bij het veulen pas als jaarling spelen. Op dit moment is het West Nijl-virus bij paarden in Nederland nog niet aangetoond.

› **Wijze van spenen**

Grotere fokkers met een flink aantal merries kiezen er vaak voor om alle veulens op een bepaald moment tegelijk te spenen. Kleine fokkers of mensen met maar één of twee veulens kiezen soms voor een veel geleidelijkere manier van spenen. Grote fokkers met veel merries met veulens halen vaak alle dieren naar binnen en zetten de veulens twee aan twee in veilige, ruime, goed-afsluitbare boxen. De twee veulens hebben dan gezelschap aan elkaar en missen hun moeder minder. De merries worden naar een ander bedrijf gebracht of in ieder geval zo ver weg gezet dat merries en veulens elkaar niet meer kunnen horen. Andere fokkers brengen alle te spenen veulens of alle merries als groep naar een andere locatie. Soms worden de veulens en de merries in overleg met de dierenarts op het moment van spenen gesedeerd (krijgen een kalmerend middel). De dieren worden door het sederen wat rustiger en zijn makkelijker te hanteren en minder gestrest. Wel goed opletten dat aan dieren onder sedatie geen voer wordt verstrekt, omdat ze vaak minder goed kauwen en dan een slokdarmverstopping kunnen oplopen. Ook lopen sommige dieren na sederen wat minder zeker (atactisch).

Kleinere fokkers of fokkers met maar één of twee veulens spenen nog al eens veel geleidelijker. Zij beginnen al vanaf kort na de geboorte merrie en veulen enkele minuten te scheiden, bijvoorbeeld door de merrie uit de box te halen en voor de box te poetsen. Zij maken het veulen dan ook halster-mak en leren het veulen al heel jong om een voetje te geven. Dat is erg makkelijk voor de smid. Het scheiden van merrie en veulen wordt vervolgens geleidelijk in tijd en in afstand opgevoerd. Als dit zorgvuldig gebeurt zullen merrie en veulen al snel het vertrouwen krijgen dat ze weer bij elkaar worden gebracht. De merrie kan dan, als het veulen zo'n twee maanden oud is, weer ingezet worden om te rijden of te mennen, terwijl het veulen rustig op stal staat te wachten. Ook zijn er fokkers die de laatste zeven tot tien dagen voor het spenen merrie en veulen 's nachts in twee boxen naast elkaar zetten zodat ze elkaar wel kunnen zien en horen, maar het veulen niet meer bij de merrie kan drinken. Het is dan gemakkelijk om te controleren of het veulen goed eet en drinkt. Overdag mogen ze dan nog wel samen in de wei.

› **Praktische aanpak**

Voor het spenen zijn veel opties en iedere keuze heeft voor- en nadelen. Als een fokker maar één veulen heeft kan het verstandig zijn merrie en veulen samen in een trailer naar de opfokker te brengen en dan de merrie alleen mee terug te nemen. Het nadeel is dat het veulen dan alleen in een vreemde omgeving komt. Een andere mogelijkheid is om de merrie al eerder samen met een andere merrie met een ongeveer even oud veulen te

Rust en vertrouwen spelen een belangrijke rol bij de opfok.

weiden en dan de twee veulens samen eerst 'thuis' in een goed gesloten box te spenen en dan samen naar een opfokker te brengen. Grotere fokkers met een veilige loopstal kunnen eerst thuis de veulens spenen (merries naar een weiland ver weg brengen) en dan als de rust min of meer is weergekeerd (één of twee weken later), groepen veulens tegelijk in een voldoende grote, veilige vrachtwagen naar de opfokker brengen. Denk er altijd aan dat opgewonden veulens op stal en tijdens vervoer door de kleinste gaatjes proberen te ontsnappen. Dus altijd de achterkant van de trailer goed sluiten, liefst met een klep en niet met een zeiltje en natuurlijk ook het voordeurtje goed op slot doen.

Sommige fokkers zetten de merries en veulens in een grote, veilig afgezette, wei en halen steeds meer merries uit die groep. De merries van de oudste veulens als eerste en dan door tot alle veulens alleen zijn. Dan kunnen de veulens als groep naar een opfoklocatie. Wel of niet sederen van veulen en/of merrie kan het beste worden besloten in overleg met de eigen dierenarts.

› **Wedstrijden of buitenritten**

Als merrie en veulen voldoende vertrouwen hebben, het gescheiden worden gewend zijn en het veulen goed halster-mak is, kunnen ze samen ook mee naar wedstrijden of andere uitjes. De merrie gaat vol vertrouwen bij

het veulen weg om een proefje te lopen of een buitenrit te maken, terwijl het veulen zonder paniek rustig in de goed afgesloten trailer of veewagen staat te knabbelen aan hooi, kuil of gras tot de merrie weer terugkomt. Als er wel stress optreedt en het veulen in paniek raakt of enorm om de merrie staat te roepen, is dit natuurlijk geen goede zaak. Merrie en veulen hebben dan onvoldoende vertrouwen om het gescheiden worden zonder stress te accepteren en als 'normaal' te beschouwen. Deze merries met veulen horen dus niet op een wedstrijd of een evenement thuis. Veulens die gewend zijn om eerst een paar minuten, dan een uurtje en later drie tot vier uur van de merrie te worden gescheiden, zullen definitief spenen zonder problemen ondergaan, zeker als het te spenen veulen een ander (liefst bekend) veulen als maatje krijgt en ook de merrie gezelschap krijgt.

Conclusie

De herziene Gids voor Goede Praktijken biedt veel informatie voor paardenhouders en kan ook voor ervaren eigenaren of verzorgers een eyeopener zijn. Soms zijn dingen niet haalbaar, maar weten wat al goed op orde is en wat nog verder verbeterd kan of moet worden is ook veel waard. Daar kan de GvGP, met alle extra informatie onder de kopjes 'Verder lezen', heel behulpzaam bij zijn. •